

Проблемът „свръхбанкиране“ и структурната реформа в европейския финансов сектор

Любомир Георгиев*

Резюме: В статията се анализира структурата на европейския финансов сектор и регулаторните промени в годините след глобалната финансова криза. Акцентът е поставен върху проблема свръхбанкиране (overbanking). Целта е да се анализира влиянието на предстоящата структурна реформа за ограничаване на свръхбанкирането и укрепването на финансовата стабилност в ЕС. В този контекст изследването е фокусирано последователно върху: структурата и развитието на европейската финансова система преди и след кризата от 2007-2008 г.; извеждане на проблема „свръхбанкиране“ на основата на анализ на предимствата и недостатъците на финансовата структура на ЕС; възможните подходи за неговото ограничаване, централно място сред които е отделено на структурната реформа и регулаторните мерки, които следва да бъдат въведени в ЕС през 2017 и 2018 г.

Ключови думи: финансов сектор, финансова криза, свръхбанкиране, структурна реформа, търгуване за собствена сметка.

JEL: G 01; G 21; G 28.

* Любомир Георгиев е доктор, доцент в катедра „Финанси“ на Икономически университет – Варна, e-mail: lgeorgiev@ue-varna.bg

1. Въведение

Глобалната финансова криза (ГФК) наложи безпрецедентни разходи върху икономиката на Европейския съюз (ЕС). Между 2008 и 2012 г. е използвана около €1,5 трлн. държавна помощ, за да се предотврати крахът на финансовата система. Част от тези средства се ангажират, за да се поддържа платежоспособността на финансови институции, считани за “твърде големи, за да фалират”. Тези правителствени интервенции могат да се оценят като национализиране на загубите, докато приходите и печалбите на банките остават в частни ръце.

Вследствие на това ЕС и неговите държави-членки започват основно преосмисляне на регулаторната и надзорна рамка на финансовия сектор. Европейската комисия (ЕК) натовари експертна група на високо равнище (HLEG), председателствана от Ерки Ликанен, управител на Централната банка на Финландия (High-level Expert Group on reforming the structure of the EU banking sector: Final Report, 2012), със задачата да даде отговор на въпроса какви реформи са необходими на финансовите (банкови) структури с цел намаляване вероятността от нови банкови фалити? Експертната група препоръчва необходимостта от редица регулаторни промени (HLEG, 2012), които след обсъждания и дебати са оформени от

ЕК през януари 2014 г. под формата на „Регламент за повишаване устойчивостта на кредитните институции“, а оттук – и на целия финансов сектор. Предложенията са насочени към намаляване сложността (комплексността) на банковите институции, ограничаване на възможностите за конфликти на интереси и зависимости в рамките на финансовите групи. Основна цел на регулаторните мерки е да се защитят активите на вложителите от рисковете дейности на банките. В крайна сметка, реформата може да доведе до създаването на качествено нов тип финансова архитектура на икономиката в ЕС.

Целта на настоящата статия е да се направи опит за отговор на въпроса: ще бъдат ли ефективни тези предложения за структурна реформа относно бъдещата стабилност на Европейския финансов сектор? В този контекст, статията е фокусирана последователно върху:

- структурата и развитието на европейската финансова система преди и след кризата от 2007-08 г.;
- извеждане на проблема „свърхбанкиране“ на основата на анализ на предимствата и недостатъците на финансовата структура на ЕС;
- възможните подходи за неговото ограничаване, централно място сред които е отделено на структурната реформа и регулаторните мерки, които следва да бъдат въведени в ЕС през 2017 и 2018 г.

2. Структурата на европейската финансова система

Европейската финансова система по традиция се отличава със силно изразена банково-базирана структура. Това е характерно както за периода преди глобалната финансова криза от 2007-08 г., така и след нея. Тази тенденция добре проличава от данните в таблици 1-4, в които са представени стойности на основните индикатори,

характеризиращи размера и активността на банковия сектор и капиталовия пазар.

Преди 1980 г. балансите на банките се увеличават успоредно с реалния икономически растеж, но след това започват значително да изпреварват ръста на БВП. В периода 1995-2013 г. общите активи на банките (или т.нар. монетарни финансови институции) нарастват от около 200% до 349% от БВП на ЕС. Както е видно от данните в таблица 1., банковият сектор в ЕС е значително по-голям от този на САЩ и Япония, чиито размери в края на 2013 г. са съответно 89% и 192% от БВП.

Главните икономически сили на ЕС – Германия, Франция и Великобритания – притежават банкови системи, чиито размери, освен че са впечатляващи (300%, 423% и 495% от БВП в края на 2013 г. – вж. таблица 1), също така нарастват в периода след началото на глобалната финансова криза през 2007 г. За разлика от активите на банките, капитализацията на пазара на акционерен капитал в ЕС намалява от 85% през 2007 г. до 65% от БВП през 2013 г. (вж. таблица 2). Европейските пазари на акции и облигации са много по-малки от американските и все още са фрагментирани на национален признак – ЕС не се възползва от възможността за изграждане на единен капиталов пазар, конкурентен с този в САЩ¹.

Кредитирането на частния сектор в ЕС е силно зависимо от банките – пазарите на ценни книжа играят много по-малка роля. Както е видно от данните в таблица 3, банковите заеми за частния сектор (фирми и домакинства), въпреки финансовата криза, нарастват от 129% през 2007 г. на 140% от БВП през 2010 г., 136% през 2012 г. и намаляват малко през 2013 г. – 120%. Същевременно в САЩ те постепенно намаляват – от 62% от БВП през 2007 г. на 57% (2010 г.), 55% (2011 г.) и 49% през 2013 г. Това със-

¹ Европейската комисия (ЕК) приема „Action Plan on Building a Capital Markets Union“ на 30. 09. 2015 г.

появление на финансовата структура в ЕС е в противоречие със световната тенденция за допълване на банково-базираните системи с капиталови пазари (вж. Георгиев, Вълканов, 2014, с. 107-110; European Commission,

2015, р. 23). По-добре интегрираните европейски капиталови пазари биха предоставили на нефинансовите предприятия допълнителен източник на финансиране, различен от банковите заеми (вж. таблица 3).

Таблица 1. Активи на банковия сектор (% от БВП)

Страна	1995	2000	2005	2007	2010	2011	2013
Франция	225	260	318	377	404	421	423
Германия	198	297	308	313	335	326	300
Великобритания	234	326	461	485	538	560	495
ЕС	203	262	318	349	366	370	349
Япония	150	149	148	150	169	182	192
САЩ	55	59	67	73	82	82	89

Източник: Beck, Demirgüç-Kunt and Levine (2012); World Bank. *The Little Data Book on Financial Development, 2015.*

Таблица 2. Капитализация на пазара на акции (% от БВП)

Страна	1995	2000	2005	2007	2010	2011	2013
Франция	33	109	82	107	75	56	81
Германия	23	67	44	63	44	33	51
Великобритания	122	174	134	137	129	112	121
ЕС	41	100	74	85	65	43	65
Япония	69	67	104	102	75	60	94
САЩ	93	153	135	143	119	104	138

Източник: World Bank. *Indicators Database, 2012; World Bank. The Little Data Book on Financial Development, 2015.*

Таблица 3. Банкови заеми за частния сектор (% от БВП)

Страна	1995	2000	2005	2007	2010	2011	2013
Франция	86	85	93	106	114	116	114
Германия	100	119	113	105	108	105	97
Великобритания	113	129	160	187	214	188	158
ЕС	85	100	115	129	140	136	120
Япония	79	91	99	97	103	105	108
САЩ	48	51	57	62	57	55	49

Източник: Beck, Demirgüç-Kunt and Levine (2012); World Bank. *The Little Data Book on Financial Development, 2015.*

Управление на ресурси и разходи

Същевременно оборотът на пазара на акционерен капитал в ЕС намалява от 159 на 58 % от БВП, докато в САЩ и Великобритания (страни с пазарно-ориентирани финансови системи) също намалява след ГФК, но през 2013 г. стойностите му са далеч по-високи – съответно 163% и 103% от БВП (вж. таблица 4).

Относителната значимост на банковата система и капиталовия пазар най-добре проличава на базата на т. нар. коефициент на финансовата структура (Financial Structure Ratio – FSR). Той се изчислява като съотношение между индикаторите за дълбочината на финансовото посредничество, осъществявано от банките и капиталовия пазар – банков заеми за частния сектор, разделени на оборота на пазара на акцио-

нерен капитал (Demirgüç-Kunt, Feyen, and Levine, 2011, p. 7). Както е видно от данните в таблица 5, FSR на ЕС е 3,86 (1995 г.) и 2,34 през 2011 г., докато в САЩ коефициентът има стойности съответно 0,69 и 0,27 (вж. таблица 5).

Европейската финансова система е доминирана от малък брой големи по размер банки. В действителност, много от най-големите банки в ЕС са с размерите на (или дори надвишават) БВП на родните им страни (вж. таблица 6). За разлика от тях, най-големите банки на Япония (Mitsubishi UFG Financial Group), Китай (ICBC) и САЩ (JP Morgan Chase & Co.) в края на 2012 г. притежават активи, чиито размери са съответно 45,3%, 33,8% и 14,7% от националния БВП.

Таблица 4. Оборот на пазара на акции (% от БВП)

Страна	1995	2000	2005	2007	2010	2011	2013
Франция	23	82	71	132	58	53	46
Германия	23	57	64	101	43	49	41
Великобритания	44	124	182	367	134	122	103
ЕС	22	87	89	159	58	58	-
Япония	23	56	109	149	78	71	65
САЩ	70	322	171	305	211	204	163

Източник: World Bank. Indicators Database, 2012; World Bank. The Little Data Book on Financial Development 2015.

Таблица 5. Financial Structure Ratio (FSR)

Страна	1995	2000	2005	2007	2010	2011	2013
Франция	3,74	1,04	1,31	0,80	1,97	2,19	2,48
Германия	4,34	2,09	1,77	1,04	2,51	2,14	2,36
Великобритания	2,57	1,04	0,88	0,51	1,60	1,54	1,53
ЕС	3,86	1,15	1,29	0,81	2,41	2,34	-
Япония	3,43	1,63	0,91	0,65	1,32	1,48	1,66
САЩ	0,69	0,16	0,33	0,20	0,27	0,27	0,30

Таблица 6. TOP 10 на банките в света: размер спрямо БВП (2012 г.)

	Банка	Страна	Активи (млрд. USD)	Активи (% от БВП)
1	Deutsche Bank	Germany	2,822	81.1
2	Mitsubishi UFG Financial Group	Japan	2,708	45.3
3	ICBC	China	2,699	33.8
4	HSBC	UK	2,652	108.1
5	Barclays	UK	2,545	103.8
6	BNP Paribas	France	2,480	91.5
7	JP Morgan Chase & Co.	USA	2,290	14.7
8	Credit Agricole S.A.	France	2,269	83.7
9	Royal Bank of Scotland Group	UK	2,208	90.0
10	Bank of America Corp.	USA	2,161	13.8

Източник: Barth, Prabha (2013, p.38).

Най-големите банки в Европа (като Deutsche Bank, HSBC, Barclays и др.) се трансформират чрез т. нар. процес на „финансиализация“, който е световен феномен за последните 25 години и се свързва с огромния ръст на секюритизираните активи, тържувани на финансовите пазари (Георгиев, 2014). Това се отразява в растежа и структурата на банковите баланси, в които около половината от активите обикновено са търгуеми инструменти и по-малко от една трета представляват кредити на нефинансови предприятия и домакинства (EBF, 2013). За най-големите банки в частност, голяма част от растежа идва от вътрешен финансов бизнес, свързан с маркет-мейкинг, брокерски услуги, както и търговия за собствена сметка, а не от традиционното кредитиране на реалната икономика. Тази промяна в дейността е придружена от растеж на сектора на „сенчестата банкова система“, увеличаване на търговията със сложни финансови инструменти (деривати), взаимосвързаност на банките и прекомерно ниво на ливъридж.

3. Банково-базираната европейска финансова структура: предимства и недостатъци

Финансовата структура на ЕС притежава определени предимства, сред които можем да открием (Георгиев, Вълканов, 2014, с. 129-130):

- отдава по-голямо значение на растежа в дългосрочен план, отколкото на краткосрочните резултати, които са приоритет на пазарните (борсови) играчи;
- разрешава по-ефективно проблема „морален риск“ в контекста на теорията на D. Diamond (1984) за делегирания мониторинг;
- осъществяват се икономии от обхвата и мащаба, на основата на които универсалните банки могат да си позволят да предлагат по-евтини услуги, особено на дребни и средни клиенти;
- по-малък брой фалити, който обаче се дължи на правителствената политика, насочена към предотвратяване обявяването на банки в неплатежоспособност.

Управление на ресурси и разходи

Същевременно, от съществена важност за бъдещата регулаторна и надзорна политика е да бъдат открити и недостатъците на банково-базираната европейска финансова система:

- не осигурява конкурентно и ефективно разпределение на капитала поради т.нар. проблем на задържането (the hold-up problem). Той е свързан с тенденцията да се финансират фирми, обвързани с банки, пред такива с по-рентабилни проекти. Това води до образуването на големи олигополистични структури чрез тясно преплитане на финансов и индустриален капитал;
- проблем "твърде големи, за да фалират" (*Too Big To Fail – TBTF*). Той е особено остър поради високата обвързаност на големите банки с правителствата и утвърдилата се практика последните да ги спасяват и да не допускат банкови фалити. Големите банки притежават власт, която им позволява да лобират за частни интереси като занижено пруденциално регулиране и надзор. Освен това е налице и стремеж на правителствата да поддържат „национални шампиони“, конкурентноспособни на глобалния пазар на финансови услуги. Проблемът TBTF е вероятно да се задълбочава и вследствие от финансовата криза. Мащабните правителствени интервенции след колапса на Lehman Brothers през септември 2008 г., могат да се приемат като силен пазарен сигнал, стимулиращ банките да стават все по-големи;
- ниско ниво на конкурентност във финансовия сектор, доминиран от малък брой прекалено големи институции, създаващи нездравословна концентрация на сила. Всъщност ЕЦБ потвърждава, че от 2010 г. (в сравнение с предкризисните нива) концентрацията на пазара се е увеличила както в еврозоната, така и в целия ЕС (ECB, 2014, р. 14);
- големите банки с универсален обхват от дейности са по-рискови за цялата

финансова система. Според изследване на Laeven, Ratnovski, and Tong (2014), големите банки се ангажират с по-рискови дейности или държат голям дял от рискови активи в портфейлите си. Освен това, те имат по-крехък бизнес модел, отколкото по-малките банки, дължащ се на по-ниски капиталови съотношения, по-малко стабилно недепозитно финансиране, по-пазарно ориентирани дейности, както и по-голяма организационна сложност. Според Европейската комисия, банките са нараснали значително по големина и значение, но способността им да абсорбират шокове, свързани с тяхната платежоспособност и ликвидност (устойчивост), се понижава. Проблемите, свързани със съвместното предлагане на различни финансови услуги в големите банкови групи, затрудняват правилното им функциониране и създават условия за проява на морален риск. Те също така водят до прекомерен балансиров растеж, намаляване на конкуренцията, конфликти на интереси в рамките на групите и възход на банкова култура, насочена към реализирането на краткосрочни печалби;

- институционално недиверсифицирана финансова система, което намалява устойчивостта ѝ при шокове и кризи. Казано по друг начин, липсват алтернативни канали за трансформиране на спестяванията в инвестиции, когато при банкова криза основната посредническа форма отпадне;
- малките и средни иновативни фирми получават по-труден достъп до външно финансиране на техни проекти. Причини – обвързаност на банките с големи нефинансови корпорации, както и слабо развит пазар на рисков капитал. Исторически погледнато, повечето технологични иновации се осъществяват в страни с пазарно-ориентирани финансови системи. Както е видно от таблица 7, те (САЩ и Великобритания) се

отличават с много по-добре развити пазари на рисков капитал в сравнение с ЕС, Франция, Германия и Япония. В тази насока Demirgüç-Kunt, Feijen and Levine (2011) подчертават, че днес капиталовите пазари стават все по-значими, тъй като икономиките се стремят към реализирането на все повече технологични иновации.

4. Структурната реформа – опция за ограничаване на „свръхбанкирането“ в Европейския съюз

По принцип могат да бъдат изброени редица възможности за ограничаване на проблема „свръхбанкиране“: по-агресивна антиръстова политика; увеличаване на

Таблица 7. Инвестиции на пазара на рисков капитал (% от БВП)

Страна	1995	2000	2005	2007	2010	2011
Франция	0,03	0,21	0,08	0,07	0,09	0,09
Германия	0,03	0,19	0,06	0,04	0,05	0,05
Великобритания	0,08	0,38	0,29	0,25	0,19	0,15
ЕС	0,04	0,21	0,11	0,09	0,08	0,07
Япония	0,04	0,06	0,05	0,08	0,02	0,02
САЩ	0,10	1,00	0,18	0,22	0,16	0,19

Източник: *European Venture Capital Association (EVCA), 2013.*

В доклад на Европейския съвет за системен риск се твърди, че средните социални разходи за големите универсални банки надхвърлят евентуалните ползи от тях, поради което те могат да се квалифицират като „социално вредни“ в настоящата структура на финансовия сектор на ЕС (ESRB, 2014, р. 34). Следователно може да се направи изводът, че „болестта“, от която страда финансовата система на ЕС, е свръхбанкиране (overbanking). Както бе изяснено по-горе, в основата ѝ стои доминиращото положение на малък брой прекалено големи финансови (банкови) групи и производителите от това: „проблем на задържането“ и изолиране на малките и средни иновативни фирми от външно финансиране; по-рисков профил на големите банки и „проблем ТВТФ“; ниско ниво на конкурентност и институционална недиверсифицираност на финансовия сектор.

минималните капиталови изисквания към банките; стимулиране развитието на капиталовия пазар и посредничеството на небанковия сектор; структурна реформа.

Традиционно, антиръстовата политика е слабо прилагана в ЕС поради приемането на хипотезата „концентрираност – стабилност“ пред „конкурентност – стабилност“, т.е. счита се, че банковата система ще е по-стабилна ако е концентрирана около малък брой големи банки (вж. Георгиев, 2015). За разлика от САЩ, в ЕС няма твърд таван за максималния размер на банка. В САЩ законодателството не позволява придобиването на банка от друга такава, ако депозитната база на новата институция надхвърли 10% от общия размер на депозитите на банковата система.

Според регулациите след ГФК банките трябва да отговарят на по-високи капиталови изисквания и да финансират по-го-

Управление на ресурси и разходи

ляма част от дейността си с акционерен капитал за сметка на заемния. Въпросните изисквания са особено сурови за най-големите институции. Така например, докато за останалите банки съотношението за капиталова адекватност следва да е минимум 7%, то при големите трябва да е 9,5%, а след 2019 г. – 11,5%. Целта е не просто да се гарантира, че големите банки са по-сигурни, но и да се обезкуражи прекомерното им разрастване.

Според приетия от ЕК „План за действие по изграждането на Съюз на капиталовите пазари“, по-нататъшното развитие на капиталовия пазар трябва да продължи с хармонизиране на правилата за неговото функциониране в рамките на ЕС. Освен това се предвижда и: приемане на мерки за по-лесно и евтино емитиране на акции и облигации от компаниите, както и изменения на директивата за проспектите на емисиите; улесняване секюритизацията на високочестотни кредити от банковите институции; намаляване на ограниченията

за инвестиции на застрахователните компании и пенсионните фондове.

В годините след глобалната финансова криза особена актуалност придобива опцията „структурна реформа“. Законодателство в областта на структурните реформи е прието в страните с пазарно базирани структури (САЩ, Великобритания), такава е изготвено и в банково-доминираната финансова система на ЕС (вж. таблица 8). Така например в САЩ законът „Dodd-Frank“ от 2010 г.:

- ограничава растежа на големите банки, като забранява сливания или придобивания, в резултат на които се образуват банкови (финансови) фирми, притежаващи повече от 10% от съвкупните консолидирани пасиви (депозити) на финансовия сектор;
- изисква от ЦБ (FED) налагане на по-строг пруденциален надзор върху банковите холдингови компании с активи, по-големи от \$ 50 млрд. Това е т.нар. „праг за системно важни финансови институции“.

Таблица 8. Следкризисни структурни реформи

Страна и законодателни инициативи	Описание на реформата	В сила от
САЩ: • Dodd-Frank Act • Volker Rule	<ul style="list-style-type: none"> • Ограничения за размера (size limits) • Рестрикции върху определени бизнес-дейности (activity restrictions) 	Април 2014 г.
Великобритания: Vickers Report	<ul style="list-style-type: none"> • Структурно обособяване на определени бизнес-дейности (structural separation of certain activities) 	Януари 2019 г.
Европейски съюз: Liikanen Report	<ul style="list-style-type: none"> • Забрана за търгуване за собствена сметка с финансови инструменти и стоки • Функционално обособяване на субсидиари, осъществяващи високорискови операции 	Януари 2017 г. Юли 2018 г.

Правилото на Волкър² в САЩ (в духа на Закона Глас-Стийгъл от 1933 г.) забранява на банките да участват в търговия с финансови инструменти за собствена сметка и инвестиране в хедж фондове и фондове за дялови инвестиции и рисков капитал. То е насочено към всички финансови групи в САЩ, в чиято структура влизат депозитни институции, както и чуждестранни банки с клонове в САЩ. Идеята на правилото е, че когато се ползват от федерално гарантиране на депозитите, на банките не трябва да се позволява да поемат големи търговски рискове. В сравнение с предложението на ЕК, обхватът на правилото Волкър е по-широк от гледна точка на институции и дейности. Все още е твърде рано да се оцени неговото въздействие върху банковата индустрия. Правилото влезе в сила през април 2014 г., но първите оценки посочват трудности по изпълнението, дължащи се на липсата на достатъчна яснота при определянето обхвата на дейностите, тъй като те се припокриват и често е много трудно да се разграничат.

Великобритания основава своето законодателство на доклада Викърс (Vickers Report) (United Kingdom Independent Commission on Banking, 2011). Той препоръчва обособяване на различни предприятия (дружества) за банков услуги на гребно и инвестиционно банкиране във всички институции, които приемат депозити (на стойност най-малко £ 25 млрд.). Казано по друг начин, идеята е да се издигне „пръстен-стена“ около жизнено важното традиционно банкиране на гребно в банковите (финансови) групи. Моделът Викърс е концептуално подобен на предложенията в доклада Ликанен, използвайки разделяне, а не забрана. Той ще влезе в сила през януари 2019 г. За разлика от правилото на Волкър, което по-лесно може да се реализира, ре-

² То носи името Пол Волкър, бивш гуверньор на Федералния резерв.

формата Vickers изисква скъпа и законово изискваща реорганизация на финансовите институции. Освен това, важен проблем като „лечението“ на глобално опериращи банки, остава нерешен.

На 29 януари 2014 г. ЕК предложи „Регламент за повишаване устойчивостта на кредитните институции“. В него се препоръчва структурна реформа, базирана върху два модела за разделяне.

Първият изисква разделяне на заемането на финансови позиции с цел генериране на печалба за собствена сметка (т.нар. proprietary trading activities) от типичните банков сделки, т.е. търгуването за собствена сметка и някои особено рискови операции (свързани с пазарите за ценни книжа и деривати) да са правно отделени от приемането на депозити и предоставяне на заеми от банковите групи (в сила от 1 януари 2017 г.). Освен това собствеността на единиците, извършващи едната или другата дейност, трябва да бъде напълно независима. На банките, приемащи депозити, ще бъде забранено извършването на спекулативни инвестиции за сметка на набрания депозитен ресурс да притежават или да инвестират в хедж фондове или в други фирми, ангажирани в търговия за собствена сметка.

Вторият модел дава правомощия на надзора да осъществи функционално разделяне на банковата институция, приемаща депозити. Казано по друг начин, той дава възможност за обособяването на самостоятелни правни субекти (субсидиари) в рамките на банковата група, но с по-строги ограничения върху вътрешногруповите връзки (в сила от 01 юли 2018 г.). Тук става въпрос за отделяне на търговския портфейл на банката – и по-конкретно на позициите ѝ на маркет-мейкър, секюритизирането на активи и търговия с деривати, когато те надхвърлят определена граница. Банките могат да бъдат освободени от това разделяне, ако могат да докажат

Управление на ресурси и разходи

на надзора, че потенциалните рискове са смекчени чрез други средства и че не представляват опасност за финансовата стабилност.

Тези нови правила ще се прилагат само за най-големите и сложни банки с глобално системно значение. По-конкретно, те трябва в продължение на три последователни години да имат обща стойност на активите, равна или надвишаваща 30 млрд. евро и да извършват търговия с финансови инструменти на стойност, равна или надвишаваща 70 млрд. евро или 10% от общата стойност на активите. По данни на ЕК, 29 от над 8000 европейски банки покриват въпросните изисквания. Те обаче притежават 65% от активите на банковата система на ЕС.

В сравнение с това, което е направено в останалите страни, предлаганата структурна реформа на ЕК има много по-широк обхват. Световната практика в годините след ГФК показва, че посоката е правилна, т.е. могат да се очакват определени ползи, свързани с намаляване размера на банковите гиганти и редукия на системния риск. Така например в САЩ, в резултат на регулаторните реформи най-големите банки, макар и да не са свили особено размерите си, все пак са спрели да растат с прекризисните темпове. Освен това, акциите на големите банки в момента се търгуват по цени, които са под балансовата им стойност. Това предполага, че разделянето им на части би довело до повишаване цената на акциите. Същевременно размерът на банките не е пряко свързан с рентабилността – по данни на Bloomberg, най-печеливши са банките със среден размер, притежаващи активи между 50 млрд. и 1 трлн. USD. И накрая, както се подчертава от Рубини и Мим (2011, с. 231), моделът на финансовия супермаркет е провален. Сложността, комплексността и размерът на тези институции прави ефективното им управление от страна на борда на директорите, акционерите и изпълнителните директори „мисия

невъзможна“. Използвайки терминологията на поведенческата икономика и финанси, управляващите лица на такива гиганти губят „чувството за реалност“.

Същевременно структурната реформа се характеризира с определени проблемни области, сред които следва да открийм:

1. Много по-трудно практическо реализиране в сравнение със САЩ и Великобритания поради традициите и високото доверие в модела на универсално банкиране в континентална Европа. Освен това, Франция и Германия също са приели закони, които изискват отделяне на търгуването за собствена сметка от депозитно-кредитните сделки на банките³. Такива некоординирани национални реформи могат да се оценят като заплаха за нормалното функциониране на единния пазар и създаване на несигурност за банките.

2. В рамките на ЕС правомощия за прилагане на структурна реорганизация на банковите групи вече са налице и в Bank Recovery and Resolution Directive (BRRD). Споразумението Базел III също действа в тази посока. В този смисъл, предложената структурна реформа може да се оцени не само като допълваща, но и като дублираща.

3. Анализ на PricewaterhouseCoopers (PWC, 2014, р. 49) показва, че цената на разделянето на банковите групи ще бъде значителна – приблизителният общ годишен разход за всички засегнати банки в ЕС ще възлезе на 21,2 млрд. евро. В резултат на това, ще се повишат разходите за финансиране на бизнеса с около 75 базисни пункта. Това ще е следствие от понижаване на кредитното качество (рейтинг) на разделените институции поради загубата на ползите от диверсификация. Оттук е налице и възможност за намаляване финансовата стабилност в ЕС, тъй като разделените банки няма да са в състояние да

³ Тези мерки влязоха в сила през 2015 г. в Германия и следва да се приложат през 2016 г. във Франция.

диверсифицират операциите и рисковете и по този начин те и банковата система ще станат по-малко еластични. Освен това, прехвърлянето на договори от универсална банка към такава с тесен обхват на продукти и услуги може драстично да увеличи несигурността на пазара. Контрагентите могат да поискат преговаряне на клаузи от договорите, тъй като рисковете параметри (например кредитните рейтинги на новите правни субекти) е по-вероятно да са по-ниски в сравнение с рейтингите на универсалните банки.

5. Заключение

Проектът за структурна реформа на финансовия (банков) сектор е може би най-важният текст на ЕК след създаването на Европейския банков съюз. Той има голямата амбиция да реши важни проблеми, свързани с размера, сложността и стабилността на европейските банки. За постигането на тези цели ЕК се опира на опита на САЩ и Великобритания в сферата на структурните реформи. За да реформира банките и банковата система, ЕК предлага комбинация от разделяне и рестрикции с може би неочаквани последици за бизнес моделите и конкурентността на европейските банки.

Дали тази политика ще е гостатъчна, за да възпре или поне да облекчи значително ситуацията при нова финансова криза? Отговорът на този твърде сложен въпрос ще е известен едва когато следващата криза стане реалност. На този етап може да се каже, че посоката е правилна, но за да бъде по-ефективна, структурната реформа трябва да се вписва по-добре в цялостния пакет от регулаторни мерки.

Цитирани източници:

Георгиев, Л., 2014. Феноменът финансовализация на икономиката. Пета международна научна конференция „Демараж или забавен

каганс за икономиката и финансите (по примера на ЕС и България)”, Рагда, с. 40-46.

(Georgiev, L., 2014. Fenomenat finansializatsia na ikonomikata. Peta mezhdunarodna nauchna konferentsia “Demarazh ili zabaven kadans za ikonomikata i finansite (po primera na ES I Bulgaria)”, Ravda, s. 40-46.)

Георгиев, Л., 2015. Конкуренентност и/или стабилност на банковата система. Десета научно-приложна конференция с международно участие „Инвестиции в бъдещето”, Варна, с. 89-94.

(Georgiev, L., 2015. Konkurentnost i/ili stabilnost na bankovata sistema. Deseta nauchno-prilozhna konferentsia s mezhdunarodno uchashtie “Investitsii v badeshteto”, Varna, s. 89-94.)

Георгиев, Л., Вълканов Н., 2014. Финансово посредничество. Трето допълнено и преработено издание, Варна: ИК „Стено”.

(Georgiev, L., Valkanov N., 2015. Finansovo posrednichestvo. Treto dopalнено i preraboteno izdanie, Varna: IK “Steno”.)

Рубини, Н., Мим Ст., 2011. Кризисна икономика. Основен курс за бъдещето на финансите. София: ИК „Сиела”.

(Rubini, N., St. Mim, 2011. Krizisna iekonomika. Osnoven kurs za badeshteto na finansite. Sofia: IK “Siela”.)

Barth, J. R., A. Prabha, 2013. Breaking (Banks) Up is Hard to Do: New Perspective on Too Big To Fail. Milken Institute Research Report.

Beck, T., A. Demirgüç-Kunt and R. Levine, 2012. A New Database on Financial Development and Structure, World Bank.

Demirgüç-Kunt, A., E. Feyen, R. Levine, 2011. Evolving Importance of Banks and Securities Markets. World Bank Policy Research Working Paper 5805.

European Banking Federation (EBF), 2013. European Banking Sector: Facts & Figures.

Управление на ресурси и разходи

- European Central Bank (ECB), 2014. Banking Structures Report.
- European Commission, 2015. Action Plan on Building a Capital Markets Union, Commission Staff Working Document, Brussels.
- European Commission, 2012. High-level Expert Group on reforming the structure of the EU banking sector: Final Report, October 2, Brussels.
- European Systemic Risk Board (ESRB), 2014. Is Europe Overbanked? Report of the Advisory Scientific Committee.
- European Venture Capital Association (EVCA), 2013. European Private Equity Activity, Statistics on Fundraising, Investments and Divestments.
- High-level Expert Group on reforming the structure of the EU banking sector: Final Report, October 2012.
- Laeven, L., L. Ratnovski and H. Tong, 2014. Bank Size and Systemic Risk. International Monetary Fund Research Department.
- PricewaterhouseCoopers (PWC), 2014. Impact of bank structural reforms in Europe. Report for AFME.
- United Kingdom Independent Commission on Banking, 2011. Final Report and Recommendations, London, UK.
- World Bank, 2012. Indicators Database.
- World Bank, 2015. The Little Data Book on Financial Development.